

**Хмельницька міська рада
Управління культури і туризму
Централізована бібліотечна система
Хмельницької міської територіальної громади
Центральна публічна бібліотека**

Конституція – фундамент нашого суверенітету

Бібліодайджест

**Хмельницький
2021**

Конституція України – це не лише Закон законів, це – серце, ядро подальшого розвитку і вдосконалення суспільства. Вона увійшла в суспільне життя як головний оберіг державності й демократії, гарант незалежності й соборності України.

Традиційно бібліотеки проводять заходи, присвячені важливим подіям загальнодержавного, регіонального, місцевого рівнів.

Видання рекомендоване працівникам бібліотек та освітянам для проведення заходів з нагоди Дня Конституції України.

Хмельницька міська центральна бібліотека

вул. Подільська, 78

м. Хмельницький

29000

E-mail: kmcbcs.c@gmail.com

Сайт: www.cbs.km.ua

Укладач:

Колокольникова Т. М.

Коректор:

Василишина О. Б.

Конституція є основним законом кожної країни, який гарантує усім громадянам права і свободи, а також визначає політичний устрій держави. День Конституції України – одне з головних державних свят нашої країни.

Конституція України: історія створення та цікаві факти

Річницю з дня прийняття Основного закону в Україні відзначають щорічно з 28 червня 1996 року. Саме в цей день 25 років тому у Верховній Раді було прийнято Конституцію незалежної України.

Конституція України була ухвалена аж на п'ятий рік після набуття нашої держави статусу незалежної. До цього часу користувалися Конституцією колишньої УРСР.

Тодішній спікер парламенту Олександр Мороз побоювався, що не зможе зібрати депутатів, тому перед початком засідання оголосив, що робота над прийняттям документа триватиме доти, поки той не буде прийнятий.

28 червня 1996 року депутати парламенту після 24-годинного безперервного засідання прийняли та ввели в дію Конституцію України. За її ухвалення проголосували 315 парламентарів.

Зазначимо, що наша країна затвердила Конституцію останньою з усіх країн колишнього СРСР – на п'ятому році незалежності.

З 1991 року було запропоновано 15 проєктів документа. Активний період роботи над діючим Основним законом України тривав три місяці.

Цікаві факти про Основний закон України

28 червня – День Конституції України – є єдиним державним святом, яке закріплено в самій Конституції України. 27 червня 1996 року парламент вирішив розглядати проект Конституції протягом одного засідання без перерв.

Голосування відбувалося за кожною статтею окремо і цілими розділами. О 9:18 28 червня 1996 року за Конституцію України проголосували в цілому. Так 321 голосом (з 300 необхідних) було введено в дію Основний закон України.

Міжнародне співтовариство визнало українську Конституцію однією з найдемократичніших у світі.

Витоки української Конституції: історичний екскурс

Україна може похизуватися багатовіковою історією конституційного процесу. Знаменита Конституція українського гетьмана Пилипа Орлика була опублікована ще на початку XVIII століття – в 1710 році. Документ встановлював права та обов'язки членів Війська Запорізького. І, за оцінками істориків, став однією з перших європейських конституцій Нового часу.

З розпадом Російської імперії Україна отримала шанс на незалежність, яку спробувала реалізувати в тому числі і прийняттям власного Основного закону. Центральна Рада УНР затвердила Конституцію 29 квітня 1918 року. Цей день, на жаль, став останнім днем існування Центральної Ради – вона була повалена гетьманом Української Держави Павлом Скоропадським. Апарат Скоропадського і собі опублікував «Закон про тимчасовий державний устрій України»

– установчий документ, в якому закладалися основи української державності.

З приходом радянської влади конституційний процес незалежної України припинився. Конституції УРСР публікувалися в 1919, 1929, 1937 і 1978 роках. Лише розпад Радянського Союзу дозволив країні відновити розробку власного Основного закону і затвердити його у 1996 році.

За 21 рік до Конституції України було внесено 6 змін. Востаннє це відбулося 2 червня 2016 в розділі щодо правосуддя.

Ще 7 законопроектів про зміни до Конституції були попередньо схваленими, але не прийнятими в цілому як закони або ветованими Президентом; один законопроект не розглядався на наступній сесії після попереднього схвалення.

День Конституції – одне із головних державних свят України. Адже Конституція є Основним законом України, який гарантує кожному громадянину права і свободи, а також визначає політичний устрій держави.

Кожен президент України складає присягу на вірність народу, поклавши руку на Конституцію та на Пересопницьке Євангеліє.

Упродовж 1990-1996 рр. було запропоновано 15 проектів Конституції України – від конституційної комісії, політичних партій та науковців. Міжнародна спільнота привітало ухвалення Конституції України та визнало її однією з найдемократичніших у світі.

У 2011 році було презентовано першу мініатюрну Конституцію України – книжка розміром 2х3 см. У ній 160 сторінок, а кожна літера розміром не більше як 1 мм. Важить книга всього 15 г. Мініатюра вмістила лише десяту частину тексту оригіналу. Автор – художник-графік Ігор Степанов – витратив на її створення близько двох місяців.

У 2019 році в мережі Інтернет з'явилася електронна Конституція України для дітей у вигляді коміксів. Авторами такої стали брати Капранови, художник – Олександр Костенко.

Традиції святкування

28 червня – не просто додатковий вихідний день влітку. Щороку влада та активісти намагаються донести громадянам важливість Конституції України, влаштовуючи багато просвітницьких та патріотичних заходів, виставок, парадів, концертів та фестивалів.

Традиційно в День Конституції України вулиці прикрашають національними прапорами та патріотичними плакатами. Також лунають урочисті промови, привітання перших осіб держави та членів інших країн.

День прийняття Конституції України є державним святом – Днем Конституції України. Зазначимо, також 28 червня 2020 року в Україні відзначають День молоді.

День Конституції.

Сценарій години правознавства

Ведучий. Добрий день, шановні пані та панове! Сьогодні ми відзначаємо річницю прийняття парламентом Конституції України, яка утвердила реальність української національної державності.

Ведуча.

По вінця чаші кришталеві
І очі радістю до сліз
Наповнив нам той день червневий,
Що Конституцію приніс.

Ведучий.

У нім – народу сподівання,
Великий труд його і спів,
Тараса клич, палкі змагання
Святих, нескорених борців.

Ведуча.

Наш погляд у майбутнім тоне,
До щастя зводяться мости...
Веди нас, Основний законе,
До заповітної мети!

Ведучий. Урочисте зібрання, присвячене річниці Конституції України, оголошується відкритим!

(Звучить Державний гімн України).

(Виступ почесних гостей).

Ведучий.

Закон життя я схвалюю в труді.
Він в нашім хлібі, в пісні та у слові.
Законом цим зростають молоді,
Законом цим красуються будови.

Ведуча.

Нехай же лине пісня солов'їна,
Як дар душі, як хвиля вогнева.
Бо то Дніпропетровщина співає,
Для тебе, мій народ, вона співа.

*(Звучить пісня «Дніпра жива вода», муз. І. Карабця,
сл. Ю. Рибчинського).*

Ведучий.

Україно моя – ти колиска козацького роду,
Відродилась у світі, немов немовля.
Рідна земле моя,
ти здобула жадану свободу.
Україно – ти пісне моя.

Ведуча.

Ми щасливий народ і щасливими
будем до віку,
Україно, як мати на цілому світі одна,
Україно моя, ти перлина віків споконвіку.
Україно – ти пісне моя.

*(Звучить українська народна пісня в обробці М. Гнатишина «Я музику
люблю»).*

Ведучий.

День Конституції України – це одне із наймолодших свят сучасної України. У цей день ми віддаємо данину поваги символам держави, що пройшли довгий героїчний шлях.

Ведуча.

Це свято національного єднання й загальної відповідальності за сьогоднішня й майбутнє нашої Батьківщини.

(Звучить пісня «Україно, моя любов», муз. О. Злотника, сл. Ю. Рибчинського).

Про першу європейську конституцію

Перша конституція в Європі була написана гетьманом Пилипом Орликом. Вона складалася з **преамбули** (вступу) і **16 статей**. У преамбулі подавалася коротка історія козацтва як виразника прагнень усього українського народу.

16 статей передбачали:

- установлення національного суверенітету;
- визначення кордонів Української держави;
- забезпечення демократичних прав людини;
- єдність та взаємодію трьох гілок влади.

Одним із ключових акцентів Конституції стало визнання кордонів України та забезпечення їхньої цілісності.

Гетьман, як керівник держави, зобов'язувався всіляко допомагати Запорізькому Війську. Цей документ визначав права всіх верств населення України на території полків: козацтва, селян, міщан, купецтва.

Державний скарб відокремлювався від гетьманського. На утримання гетьмана виділялися суворо визначені окремі землі та

кошти. Визначальною рисою Орликової Конституції, яка, власне, робить її однією з найдемократичніших серед усіх тогочасних державних актів, є пункти, котрі обмежували гетьманську владу на користь старшинської ради – козацького парламенту, до якого мали увійти не лише генеральна старшина й полковники, а й звичайні козаки. Конституція підкреслювала, що держава на обох берегах Дніпра стає вільною від іноземного панування.

Конституція була основним документом, але нажаль, діяла на всій Правобережній Україні лише чотири роки.

Конституція Пилипа Орлика. Сценарій уроку правознавства

(Звучить запис мелодії «Запорізького маршу», під музику виходять ведучі в українських національних строях).

Ведучий.

Неможливо знайти у минулому України якесь інше явище, яке б так глибоко і різнобічно вплинуло на історичну долю всього українського народу.

Ведуча.

З далеких часів і донині, на майбутнє, життя українців буде нерозривно пов'язане з козацтвом.

Ведучий.

Після відродження державної незалежності України інтерес до козацького минулого, до власного історичного коріння значно посилюється. Це пов'язано з розгортанням процесів державотворення, подальшим розкриттям і розвитком української національної ідеї, прагненням знайти у минулому міцну опору, щоб впевнено будувати майбутнє української нації.

1-й читець.

Дніпро могутній, ніби дід родину,
Величну землю міцно пригорта.
Це ти, моя славетна Україно,
Козацька земле, вічно молода.
Світ не забуде слави запорожців,
Твоїх гетьманів, мужніх кошових,
Усіх твоїх незламних переможців
І ворогів жорстоких та лихих.
Дзвенять лани розлогі колосками,
Говорить серце кожного само:
Ми станемо могутніми полками,
Покривдить землю-матір не дамо.
Була підступно зраджена в неволі
Твоя земля – земля пісень і сліз.
Тепер шумлять лани широкополі
Про волю української землі.

(П. Василенко)

(У супроводі ансамблю бандуристів звучить пісня «Козацькому роду нема переводу»).

Ведуча.

Після відновлення державної незалежності України в 1991 році розпочалася кропітка робота, спрямована на створення нової Конституції України, яка була прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року.

Ведучий.

Конституція будь-якої держави є її основним, найголовнішим законом. Вона виступає джерелом права та закріплює відносини, що склалися, дає перспективи, напрямки розвитку, встановлює фундаментальні, принципові положення організації і діяльності як держави, так і взагалі суспільства, констатує правовий статус особистості.

Ведуча.

Конституція містить у собі не лише форму державного ладу, організацію публічної, легітимної влади, яка робить веління обов'язковими на певній території, але й встановлює відношення держави до усіх сфер позадержавного громадського життя.

Ведучий.

Конституція установлює норми взаємовідносин між людьми. Основний закон виконує також важливу світоглядну, філософську функцію.

Ведуча.

Українська нація була здатна народити політика західного типу, який міг би провести її до Європи не через «вікно», а широкою дорогою своєчасного прогресу.

Ведучий.

У славетному ряду таких людей, поряд із Мазепою та Хмельницьким, стоїть гетьман Пилип Орлик – автор першого у світі конституційного твору. Він став один із найвидатніших діячів XVII-XVIII століть – самовідданий український патріот, який усе життя присвятив боротьбі за незалежність України.

Ведуча.

Народився Пилип Орлик 11 жовтня 1672 року в селі Косути, за 70 кілометрів від Мінська. Рід Орликів пов'язаний зі стародавнім

баронським прізвиськом, поширеним у Чехії, Моравії та Шлезьку. Саме від цієї лінії й походять предки Пилипа Орлика.

Ведучий.

1673 року під час польсько-турецької війни у битві під Хотиним загинув його батько. Освіту Пилип Орлик здобув, ймовірно, у єзуїтській школі в Литві. Пізніше він вступив у Києво-Могилянську академію, яку закінчив 1694 року. З 1700 року обіймає посаду канцеляриста, потім старшого канцеляриста Генеральної військової канцелярії. На освіченого молодого інтелігента звернув увагу гетьман Іван Мазепа.

Ведуча.

З 1707 року Орлик стає генеральним писарем Війська Запорозького, одним із найближчих помічників Івана Мазепи, виконує важливі дипломатичні доручення гетьмана.

Ведучий.

Після смерті Мазепи, коли постало питання про призначення нового гетьмана, вибрали Пилипа Орлика, якого обрали гетьманом 5 квітня 1710 року. У день виборів було проголошено державну Конституцію, яка називалася «Пакти і Конституція прав і вольностей Війська Запорозького».

(Виконується українська народна пісня «Ой літа орел, літа сизий»).

2-й читець.

Ти чуєш, як шумить ріка,
Як лине пісня журавлина?
То все на щастя, на добро,
То – наша, сину, Україна.
Не згасла праведна зоря,
Не впала правда на коліна

У кожній думці Кобзаря
Живе, мій сину, Україна.
І слава Хортиці гучна,
І Берестечка кров невинна –
То все вона, для всіх одна.
То – наша, сину, Україна.
Щербили у боях шаблі
І воскресала на руїнах
По всій землі, святій землі
Гриміла, сину, Україна.

(Й. Струцюк)

Ведуча.

Текст Конституції складається з преамбули та 16 параграфів, де сформульовано основні принципи побудови держави. У преамбулі схематично викладено історію Війська Запорозького.

Ведучий.

«Пакти і Конституції прав і вольностей Війська Запорозького», або так звана «Конституція Пилипа Орлика», яку було проголошено в день його виборів гетьманом, є унікальним документом, який дослідники небезпідставно називають однією з перших у світі демократичних конституцій.

Ведуча.

Головна її ідея – повна незалежність України від Польщі та Росії, причому кордони з Польщею визначалися до річки Случ, як за Богдана Хмельницького. Крім означення територіальних меж української держави, цей документ визначав права усіх верств населення України, незалежне становище Запорозької Січі від Польщі та Росії.

Ведучий.

Гетьман призначався главою держави, поряд із ним мала діяти Генеральна старшинська Рада, що певною мірою обмежувала владу гетьмана й регулювала його відносини з народом. Крім старшини до Ради мали увійти представники від кожного полку. Державний скарб відділявся від гетьманського, на утримання гетьмана виділялися чітко визначені окремі землі та кошти.

Ведуча.

Полковники та сотники повинні були обиратися демократично-вільними шляхом голосами козаків чи сотні. Гетьман зобов'язувався стежити за справедливим розподілом і збиранням державних податків, що сплачувалися козацькими помічниками, селянами, міщанами.

Ведучий.

Визначальною рисою Орликової Конституції, яка, власне, робить її однією з найдемократичніших серед усіх тогочасних подібних державних актів, є пункти, котрі обмежували гетьманську владу на користь старшинської ради, своєрідного козацького парламенту, до якого мали увійти не лише генеральна старшина й полковники, а й представники Запоріжжя та полків, від кожного по одній заслуженій особі. Конституцію України одразу після її прийняття визнали уряди Швеції і Туреччини.

Ведуча.

Пилип Орлик зобов'язувався обмежити гетьманські прерогативи, зменшити соціальну експлуатацію, зберегти особливий статус запорожців і боротися за політичне й церковне відокремлення України від Росії у випадку, якщо він здобуде владу в Україні. За підтримки Карла XII Орлик вступає в союз із кримськими татарами та Оттоманською Портою й на початку 1711 року розпочинає спільний похід запорожців і татар проти росіян в Україні.

Ведучий.

Після кількох вражаючих успіхів цей похід провалився. Впродовж наступних років Орлик із невеликою групою прибічників їздить від однієї європейської столиці до іншої в пошуках підтримки своєї справи. Врешті-решт гетьмана на вигнанні інтернували в Оттоманській імперії. Проте він не припиняв бомбардувати французьких, польських, шведських і турецьких політичних діячів маніфестами про недолю України та разом із сином Григорієм планували кроки, спрямовані на звільнення вітчизни від «московського ярма».

3-й читець.

Народе рідний, степова стихія,
Беззахисна, довірлива душа!
Чому тебе, святого гречкосія,
Так часто Божа ласка обмина?
Погасла Січ, як вогнище в негоду,
І не воскресла в полум'ї новім.
Понад усе шануючи свободу,
Ти опинився в рабстві віковім.
Землі чужої не топтавши зроду,
Свою стеріг із косами в руках,
Пишайся тим, мій праведний народе,
Бо ти найвищий подвиг у віках!
Нові століття в тебе ще по праву:
Ти світ навчиш і сіяти, й косить.
Бо та любов тобі дарує славу,
Яка живих і мертвих воскресить.

І людство, переймаючи науку,
Збагне, чому в тернях твоє чоло:
Ти є Месія, котрий терпить муку
За гріх сусідський, де криваве зло!

(Микола Руденко)

Ведуча.

В літописі доль українського народу однією із найславетніших і найсумніших сторінок була спроба гетьмана Орлика дати своєму народу не світле майбутнє, а світле сьогодення, і зробити це не на крові, а цивілізованим шляхом демократії та закону, загальної злагоди та добробуту.

Ведучий.

Українські вчені А. Г. Слюсаренко та М. В. Томенко заявляють, що «Пакти й Конституції...» і є першою європейською конституцією в сучасному її розумінні. Конституція Пилипа Орлика діяла на Правобережній Україні до 1714 р.

Ведуча.

Н. Полонська-Василенко так характеризує цю подію: «Ця Конституція, в якій гармонійно поєднано інтереси гетьманату, старшини як провідної верстви України та Запоріжжя як її військової сили, була водночас маніфестом державної волі української нації перед цілим культурним світом. Гетьманування Пилипа Орлика пройшло поза Україною, але в боротьбі за її незалежність».

(На сцену виходять усі учасники вечора).

Ведучий.

Історія українських конституцій у часовому просторі налічує декілька століть. Біля її джерел лежать такі відомі науковому світу пам'ятки вітчизняної правової культури, як: «Руська Правда»,

«Литовські статuti», Акти періоду козацької держави Богдана Хмельницького (зокрема «Березневі статті») тощо.

Ведуча.

Будучи органічною складовою історії національного державотворення, історія українських конституцій (політико-правові умови підготовки проєктів конституцій, їхнє затвердження, дія та інші) певною мірою увібрала в себе весь трагізм багатовікової боротьби українського народу за свою національну державність.

1-й читець.

Ми, народ, що вийшов із неволі,
Клянємось в благословенну мить –
Всі твої тисячолітні болі
В славу Україні перелить.

2-й читець.

Клянємось хлібом і водою,
Що всі мови нашої землі
Житимуть добром – не ворожбою
В чесному сестринстві, а не в злі.

3-й читець.

Клянємось княжими гробами,
Золотою шаблею Дніпра,
Краще смерть, ніж бути знов рабами,
Хай гряде відродження пора!

1-й читець.

Клянємось... «Кобзарем» Тараса,
Геніями Лесі і Франка –

Що не зродиться пахолків раса
З крові Гонти і Залізняка.

2-й читець.

Клянємось Богом України,
Що вмеремо, та не підем в ярмо.
Дух, воскреслий з темної руїни,
На наругу в рабство не дамо.

3-й читець.

Ми народ, що вийшов із неволі,
Клянємось в благословенну мить –
Стати рівним у народів колі,
На свободі й для свободи жить!

(Д. Павличко)

(У виконанні хору звучить Державний гімн України).

Знаємо свої права, виконуємо свої обов'язки.

Сценарій години правознавства

Останнім часом погляди мільйонів людей спрямовані до своєї історії, словесності, культури. Ми обличчям повертаємося до замулених криниць нашої духовності. Кожна людина з любов'ю і трепетом згадує те місце, де народилася, де пройшло її дитинство, де виросла. І якщо скласти маленькі батьківщини кожного з нас, то вийде одна наша велика держава – Україна. Ми любимо її, пишаємося нею. Наша земля багата і щедра, ростуть тут квітучі сади і колосяться багаті хліба.

Пропахлі вітром колоски –
Таке чіпке, безмежне поле,
І мамин хліб, і ті стежки,
Якими вранці йду до школи.
І перші проліски в гаю,
І щедре сонечко в блакиті.
Люблю Україну я свою,
Вона – найкраща в цілім світі.
Розквітай, прекрасна Україно!
Рідна земле, матінко моя,
Хай лунає мова солов'їна,
Пісня неповторна твоя.
Нам би вічно милуватись нею,
А лихі дороги обминуть.
Дай напитись серцем і душею
І піти з тобою в мрійну путь.
Розквітай, прекрасна Україно!
Рідна земле, матінко моя.
Бо законом право дано,
Щоб жила, училась, росла і я.
Є багато країн на землі.
В них – озера, річки і долини.
Є країни великі й малі,
Та найкраща завжди – Батьківщина.
Є багато квіток запашних.

Кожна квітка красу свою має,
Та гарніші завжди поміж них
Ті, що квітнуть у рідному краї.
І тому найдорожчою нам
Є і буде у кожную хвилину
Серед інших країн лиш одна –
Дорога нам усім Україна.

Україно, соборна державо,
Сонценосна колиска моя,
Ще не вмерла й не вмере твоя слава,
Завойована в чесних боях!
Живи та міцній, Українська державо!
Вмирили у битвах мільйони борців,
Щоб стяг синьо-жовтий піднявсь величаво
Й над Києвом стольним віки майорів!
Україна – край мій рідний,
Від Кавказу до Карпат,
І веселий, і свободний,
І великий, і багатий.
Де є в світі кращі ріки,
Як Дністер, Дніпро-Славутич?
Хто покине їх навіки,
Тому в серці вічна смуга.

Що таке Україна?
За віконцем калина,
Тиха казка бабусі,
Ніжна пісня матусі,
Дужі руки у тата,
Під тополями хата,
Під вербою криниця,
В чистім полі пшениця,
Серед лугу лелека
І діброва далека.

А чи знаєте ви, коли народилася наша держава? Наша незалежна українська держава народилася 24 серпня 1991 року.

А друга велична подія, яка сталася 28 червня 1996 року, – це прийняття Конституції – Основного закону нашої держави. Закон – це правило. Діти, а що б було, якби ми не дотримувалися правил?

Водії заїжджали б машинами на тротуари.

Пішоходи мостовою бігали б серед машин.

Учні приходили б у школу, коли заманеться!

Літаки стикалися б у повітрі.

Тому життя змусило людей встановити багато різних правил, і ми зустрічаємося з ними на кожному кроці.

Діти, а ви знаєте правила?

- ◆ Правила для учнів школи.
- ◆ Правила для пасажирів у транспорті.
- ◆ Правила поведінки на воді.
- ◆ Правила дорожнього руху.

Але деякі правила є обов'язковими для всіх громадян країни, хто б вони не були. Це такі правила, які встановлюють порядок у всій державі, обов'язки кожного громадянина, його права. Це – державні закони, які затверджує Верховна Рада країни. А «конституція» – це іноземне слово, означає «устрій». Тож перегорнімо сторінки нашої української Конституції.

У ній визначено права і свободи громадян України, а також їхні обов'язки.

Конституція, з тобою

Ми йдемо в нове життя!

Будь великим Правом і Законом,

Щоб примножувать щасливе майбуття.

На основі Конституції складаються всі інші закони, постанови, рішення. Статті Конституції стислі, виразні і точні.

Так, **стаття 1** говорить, що Україна суверенна і незалежна, демократична, соціальна і правова. Як ми повинні розуміти ці слова? Суверенна – це означає, що наша держава незалежна, що вона має право самостійно розв'язувати свої внутрішні проблеми без втручання будь-якої іншої держави.

Стаття 2. Столицею України є місто Київ. Воно було засноване понад півтори тисячі років тому. У Києві багато красивих вулиць. На всіх вулицях уздовж тротуару насаджені дерева: каштани, липи, тополі, клени. **Київ** – найзеленіше місто України. Головна вулиця столиці – Хрещатик.

Хрещатик твій – неначе вишиванка,

Серця узорами своїми полонить.

І до Дніпра гукає на світанку,

І гомоном каштановим п'янить.

Київ – серце України

І найстарше місто в світі,
Хоч пройшов усякі зміни,
Гарний і в зимі, і в літі!
Там церкви золотобанні,
А в них дзвони сріблом куті.
Як задзвонять на світанні,
То на всю Україну чути.

Україна – це рідна мова, неповторна, мелодійна. Яка ж наша рідна мова? Правильно, українська. Ми повинні берегти і примножувати рідне слово і завжди про це пам'ятати. Про це і говорить стаття 10 Конституції України.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування рідної мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

Добута з надр далеких поколінь,
Ти скарб наш вічний, українська мово,
Тебе кували в кузнях ковалі,
І гартувалось сталлю кожне слово.
Для мене рідна ти з дитячих літ,
Коли співала мати колискову.
І гріх забуть Шевченків «Заповіт»,
Святе й безмежне Кобзареве слово.
Все в тобі з'єдналося, злилося –
Як і помістилося в одній!
Шепіт зачарований колосся,
Поклик із катами на двобій.
І тобі рости й не в'януть зроду,

Квітувать в поемах і віршах,

Бо в тобі великого народу

Ніжна і замріяна душа.

Цей вірш В. Симоненко присвятив нашій багатостраждальній, але не знищеній українській мові.

Не існує держави без символів. Державними символами України є Державний прапор України, Державний герб та Державний гімн. Про це написано в **статті 20** Конституції України.

Тризуб – це найдавніший із знаків, котрий дійшов до наших днів. Такі знаки були символами вождів слов'янських племен, символами влади. Згодом тризуб став знаком княжої держави Володимира Великого. Існує понад 40 версій щодо походження тризуба. Наприклад, одні вчені вважають, що тризуб – це об'єднання трьох природних стихій – повітря, води і землі; інші вважають, що це нагадує знаряддя праці, яким людина обробляла землю, полювала на звірів, ловила рибу. Тризуб постійно був уживаний і в побуті українців. Зокрема, була традиція малювати його на стінах або на дверях під час релігійного свята Водохреща.

Це мало рятувати від злого духа, нещастя, біди.

Став незалежним наш народ,

Про це він мріяв здавна.

І пригадали ми свій герб –

Князівський знак державний.

Він символ влади у князів,

Тризуб є на печатках.

І знаком племінних вождів

Цей символ був спочатку.

Оздоба ця – не просто знак,

Не видумана зроду.
Цей герб – історія сама
Українського народу.
Сіяє герб наш золотий,
Виблискує вогнисто,
Щоб жить щасливому тобі
Під небом синім, чистим.
Наш стяг – пшениця у полях
Під голубим склепінням неба.

З давніх часів прапор вважався святинею. У 1992 р. Верховна Рада затвердила Державним прапором синьо-жовтий стяг. Вважають, що синій колір – символ мирного неба, жовтий – золоте колосся пшениці, багатство України.

Поглянь, як прапор наш розцвів –
На небі сонця краплі.
Вінок з кульбабок й волошок –
Це синьо-жовтий прапор.
І кольори ці не дарма
З'єднались тут віками,
Рідніше прапора нема,
Як угорі над нами.
Бо мирне небо голубе
Сіяє Батьківщині.
Пшениці поле золоте –
Багатство України.
Належить до найбільших святинь українського народу.

Гімн. Є такий символ і в українців. Це Гімн «Ще не вмерла України...». Слова до Гімну написав Павло Чубинський, а музику – Михайло Вербицький.

(Запис Гімну).

Ми маємо і народні символи України. Це верба і калина. Говорять: без верби і калини – нема України.

Посадіть калину біля школи

Посадіть калину коло школи,

Щоб на цілий білий світ

Усміхалася щира доля,

Материнський ніжний цвіт.

Посадіть калину на городі,

Щоб завітнула земля!

Із роси – пречиста врода,

З неба – почерк журавля.

Посадіть калину біля школи,

А щоб цвіт її не стерся,

Не зав'янув в спориші,

Посадіте коло серця,

Щоб цвіла вона в душі.

Стаття 43 Конституції України говорить, що кожен громадянин має право на працю. Це значить, що у будь-якому випадку держава повинна зробити так, щоб людина могла працювати і заробляти для себе та своєї сім'ї. А різних справ багато, спробуйте здогадатися, про яку з них ітиметься.

У пору літню, в час осінній
Навесні гарячий час:
Косять, жнуть вони і сіють,
Орють лан у котрий раз.

(Хлібороб)

Мчить супутник в сині далі,
Де зірки, мов жар,
Для ракети хто дав сталі?

(Сталевар)

Дітвору він добре знає,
Її щедро пригощає,
Бо вміє готувати,
Ще й уміє подавати.

(Кухар)

Цей робітник доторкнувся хмарини!
Дім нам буде – не згає й хвилини!
Рівно виводить він стіни в будові,
Кран є підйомний наготові.

(Будівельник)

Першим стрічає він сонце у місті.
Двір наш і вулиця – глянь, які чисті.

(Двірник)

Твій одяг вийде, мов картинка,
Все по тобі – рукав і спинка.
Тож на примірці так годиться –
Стій рівно і не смій крутитися.

(Швачка, кравець)

Є паличка в нього в руках чарівна,
За мить сто машин зупиняє вона.
Ось паличку спритно він вгору підняв,
Одразу трактор мов укопаний став.

(Поліціант)

Стаття 53. Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Спитай у тата чи у мами,
Які професії у них?
Професій у світі є чимало,
Сповна їх вистачить на всіх.
Та є одна поміж професій,
Якої вчаться всі в житті,
Яка для кожного найперша,
Якої вчитимешся й ти.
Учитель, лікар чи геолог,
Письменник, слюсар чи шахтар –
Всі називають головною
Одну професію – школяр.
Бо всім відомо, що без школи,

Без знань, що мусиш там набуть,
Не станеш у житті ніколи
Тим, ким з дитинства маєш бути!

(А. Костецький)

Держава забезпечує доступність і безоплатність освіти на конституційній основі. Чи потрібні нашій державі високоосвічені громадяни? Так. Вони є запорукою поступу нашої держави. Нам зараз, як ніколи, потрібна відповідальність кожного за те, що відбувається в країні.

У чому ж полягає відповідальність кожного за справи в державі?

а) Оволодіння знаннями, ставлення до навчання.

б) Відповідальність за шкільне майно, підручники, які держава дає нам безкоштовно, згідно з Конституцією України.

Конституція адресована нашому народу, кожному його поколінню, кожному дому, кожній сім'ї.

Ви ще маленькі громадяни нашої країни, а ось підростете і будете відповідати не тільки за себе, а й за свою державу. Ростуть і вчаться в школах України діти. Учїться і ви добре, зростаєте великими та сильними, і станете корисними людьми для нашої держави.

Нам би вічно милуватись нею,

А лихі дороги обминуть –

Дай напитись серцем і душею

І піти з тобою в мрійну путь.

Розквітай, прекрасна Україно,

Рідна земле, матінко моя,

Бо законом право дано,

Щоб жив, учився, ріс і я.

Хочеш людиною справжньою стати,
Наші закони навчись поважати.
Навчись їх виконувати завжди і всюди,
Тоді і тебе поважатимуть люди.

Від роду до народу слався, Україно!

Сценарій уроку правознавства

Мета. Виховувати в учнів гордість за свою Батьківщину і народ, почуття самоповаги.

Обладнання. *Карта України, епідіаскоп, написи з прислів'ями, рушник, коровай, гілки калини, таблиці з різновидами тризуба.*

Настав час, коли українська нація знов усвідомлює себе, свої витоки, джерела своєї національної психології, закономірності свого становлення і напрями свого розвитку, суть свого національного самовияву. Тож звернемо погляд до своєї етнічної праоснови і спробуємо виявити той терен у часі, який породив наш етнос! Простежмо сповнену таємниць і чудес історію юності та змужніння свого народу.

Учень.

Убий в собі раба!

Убий раба!

Без жалю вбий раба!

В лахмітті він чи

В пишній позолоті.

Хай торжествує

Вічна боротьба

Душі нескореної

У смиренній плоті.
Убий раба,
Що вірує в батіг,
І освяти
Осквернену природу.
Убий раба!
Розвій чужинський міф
Про рабський стан
Українського народу.

(Б. Британ)

Учень.

Ну що б, здавалося, слова?
Слова та голос –
 більш нічого,
А серце б'ється – ожива,
Як їх почує! Знать от Бога
І голос той, і ті слова
Ідуть між люди.

(Т. Г. Шевченко)

Основа життя – мій Закон головний. Сценарій уроку правознавства

(Звучить урочиста мелодія, виходять ведучі)

Ведуча.

*Крокує літо в зелені, в цвіту,
Оновлюється вся наша держава,
Своє майбутнє – зміну молоду –
Віншує щиро славна Україна.*

Ведучий.

*Нехай живе одвічно наша молодь,
Нехай в серцях завжди цвіте весна,
Хай вітає червень стоголосий,
Бо святкує молодість сама.*

Ведуча. Доброго дня, шановні добродії! З Днем молоді! З Днем Конституції України! 28 червня 1996 року було ухвалено Конституцію незалежної держави – України.

Ведучий. Це не лише Закон законів, це серце, ядро подальшого розвитку і вдосконалення суспільства. Вона увійшла в суспільне життя як головний оберіг державності та демократії, гарант незалежності та соборності України.

Ведучий. Вистраждавши, виборовши собі волю, Україна має тепер свою державну мову, свої державні символи: герб, прапор, гімн, які уособлюють її історію, її сутність.

Диктор. Давним-давно колись жила собі жінка і було у неї три сини. Росли вони чесними, сміливими, дуже любили свою матусю, готові були віддати за неї своє життя. Попідростали і вирішили піти у світ.

1-й син. Мамо, піду-но я межи люди, подивлюся світ.

Мати. Ну що ж, сиону, йди та пам'ятай рідну домівку, а на згадку візьми з собою золоту корону з трьома промінцями, хай у далекім краю зігриває вона тебе.

Диктор. Минув час. І завдяки своєму розуму став старший син великим князем, бо трипроменева корона, яка зігривала людей і вела вперед, показувала шлях до кращого життя. Дали першому синові ім'я Тризуб, а знак, що дала йому мати, назвали гербом.

(Тексти, що пояснюють сутність символіки, супроводжуються відповідними відеоматеріалами).

Ведуча. Золотий тризуб на блакитному тлі – символ влади. Він зустрічається ще з часів Київської Русі, зокрема на монетах київського князя Володимира Великого. Герб – це частина корони, яку носили київські князі. Чому саме тризуб вважають Гербом України? Мабуть, тому що число три завжди вважалось магічним, духовним, в ньому відображено триєдність життя. Це – батько, мати, дитина, які символізують собою силу, мудрість, любов.

Диктор. Настала черга середнього сина. Дала йому мати в дорогу жовто-блакитний одяг. Своїми звитяжними ділами прославляв він свою матір і одержав ймення – Прапор.

(Демонструється відеоряд).

Ведуча. Національний прапор України – це жовто-блакитний стяг. Жовтий колір – колір хліба, життя, а блакитний – це колір неба, води, миру.

Диктор. А там, де був наймолодший син, завжди лунала дзвінкоголоса пісня. І одержав син за свій джерельний голос, величний спів ім'я – Гімн.

Ведуча. З давніх-давен люди в урочистих обставинах виконували віншувальні пісні, які з часом стали називатися гімнами, але з ширшим змістом та ідеями. Слухаючи Гімн Батьківщини, ми завжди

згадуємо історію і велич свого народу, сповнюємося гордістю за його героїчні подвиги та трудові досягнення.

(Виконується Гімн України. До ведучої приєднується ведучий).

Ведучий. Сьогодні поряд із державним святом ми відзначаємо День молоді. Держава вірить в свою талановиту і працелюбну українську молодь, яка матиме гідне життя і світлу долю. Але їй ще треба навчитися жити за Конституцією.

Ведуча. Молодь – це майбутнє держави. Конституція України охороняє її інтереси, її право на освіту і гармонійний розвиток життя.

Ведучий.

Закон життя я схвалюю в труді.

Він в нашім хлібі, в пісні та у слові.

Законом цим зростають молоді,

Законом цим красуються будови.

Ведуча.

«Ми вірим в майбутнє твоє, Україно! –

Говорять сьогодні дорослі й малі. –

Бо ти в нас – найкраща, бо ти в нас – єдина,

Немає такої, як ти, на землі».

Ведучий.

І мені серед друзів не тісно,

Не доводиться червоніть.

Богом дану свою щиру пісню

Я зуміла всім серцем зігріть.

І я горда до щему, до болю,

Що у співі, як вмію, зіллю

І стеблину вкраїнського поля,

І вкраїнського неба зорю.

(Виконується пісня «Моя Україна», слова М. Ясакової, музика С. Городинського).

Цікаві факти про найдивніші закони в різних країнах світу

Згадаймо, які права і свободи проголошуються в різних країнах сучасного світу.

Існує приказка, яка говорить, що світ знаходиться на кінці меча. Саме з огляду на цей постулат і формувалося законодавство деяких країн світу. Закон повинен чітко регламентувати життя і діяльність кожного члена суспільства так, щоб всі могли взаємодіяти, не порушуючи права одне одного. Але іноді закон настільки комічний або абсурдний, що люди його не дотримуються.

Одна з найменших, але водночас одна із найбільш благополучних держав світу – **Сінгапур**, давно славиться своїм ревним ставленням до порядку і чистоти. У цій країні, наприклад, можна отримати штраф за викидання сміття на вулиці. Крім того, якщо ви тричі попадетесь за те, що кидаєте сміття на вулиці, вам доведеться протягом цілого місяця кожної неділі мити тротуари міста, надівши на шию табличку з написом «Я насмітив». Хоча і це ще далеко не останній незвичайний закон, що діє в цьому азійському місті-державі. Чого тільки вартує заборона на жування жувальної гумки і суворі обмеження на перевезення цього товару в особистому багажі. При певних умовах ввезення звичайної жуйки на територію Сінгапуру може бути прирівняне до контрабанди. У цьому випадку штраф може скласти понад 5000 американських доларів!

В **Ізраїлі** велосипедист будь-якого віку зобов'язаний мати документи на право керування транспортним засобом відповідної категорії.

Фінська поліція при порушенні водієм правил паркування не заморочується з талончиками, квитанціями або ще якимись формальностями – вони просто спускають колеса в автомобілі порушника. Ще одне правило – для вступу в шлюб наречений і наречена повинні вміти читати.

У **Таїланді** доведеться заплатити штраф, сума якого складає 600 доларів США, якщо вас затримали за те, що ви викинули жувальну гумку на тротуар. Якщо грошей при собі не матимете, щоб заплатити штраф, вас можуть посадити у в'язницю.

А ось жителям **Британії** заборонено на залізничних вокзалах цілуватися. Цю заборону було введено в 1910 році і пояснювалось це тим, що через закоханих, які пристрасно прощалися на перонах, потяги регулярно відправлялися із запізненням. Тому на деяких вокзалах Туманного Альбіону навіть з'явилися таблички «Цілуватися заборонено».

Подібна заборона існує і на вокзалах **Франції**. Однак більш відомим є інший незвичайний закон, що діє в цій країні: для власників свиней цієї країни є протизаконним називати порося Наполеоном.

У **Німеччині** не можна звертатися до офіцера поліції на «ти», тільки на «Ви». У випадку порушення закону можуть оштрафувати за неповагу до поліції в сумі до 600 євро. Німеччина, мабуть, єдина країна, в якій карається не тільки керування автомобілем у нетверезому стані, але й управління в такому стані велосипедом.

Один незвичайний закон можна відшукати й у **Венеції**. Там законодавчо заборонено годувати голубів. Обґрунтування такого правовстановлюючого акта цілком розумне: прилітають у місто птахи

та псують вигляд історичних будівель, а також залишають слід на вулицях і площах.

Однак навіть найдивнішим державам світу не під силу змагатися з **США** за кількістю незвичайних законів. Тут цікаві правовстановлюючі акти можна знайти майже в кожному штаті і майже в кожному місті цієї величезної країни. Наприклад:

У штатах **Нью-Джерсі** й **Орегон** люди не можуть самостійно заливати бензин у бензобак – їм повинен допомогти працівник АЗС. Закон був прийнятий дуже давно, коли багато людей (особливо літніх) не знали елементарних речей, наприклад, того, що бензин вибухонебезпечний і біля нього не можна курити. Власники АЗС боялися, що їх клієнти можуть підірвати заправну станцію.

У **Флориді** двері всіх будинків повинні відкриватися тільки назовні. У разі пожежі людям легше вибігти на вулицю.

США – єдина у світі розвинена нація, яка не оплачує матерям їх відпустку по догляду за дитиною. А право на допомогу в материнстві закріплено статтею 25 міжнародної Декларації прав людини. Останній раз уряд США робив кроки для поліпшення ситуації в цій галузі близько 20 років тому. Відтоді матері можуть брати 12 тижнів неоплачуваної відпустки з певними умовами. Тільки 11% працівників приватного сектору мають оплачувану декретну відпустку тривалістю близько 6 тижнів, в той час, як більшість розвинених країн надають оплачувану декретну відпустку в розмірі 6 місяців або більше, завдяки чому спостерігається низька смертність серед немовлят і вищий довгостроковий потенційний дохід у жінок.

І це ще не всі найдивніші закони, які реально існують в деяких країнах світу. Вони стосуються практично всіх сфер життя: сімейних відносин, громадського порядку, правил дорожнього руху і т. д.

Попри декларації та закони найперше необхідно залишатись вихованою та гідною людиною. Бо саме така особистість не зможе порушувати права інших та захищатиме свої. «Незнання закону не позбавляє людину від відповідальності» – головний юридичний вислів, який стосується кожного жителя нашої країни.

Рекомендована література

Книги

Конституція та державні символи України : збірка нормативних документів. – Київ : КМ-БУКС, 2018. – 112 с.

Годованець В. Конституційне право України : конспект лекцій / В. Годованець. – Київ : МАУП, 2000. – 216 с.

Конституційне право України : підручник : [для студ. вищ. навч. закл.] / М-во освіти і науки України, Нац. юридична акад. України ім. Я. Мудрого ; за ред.: В. П. Колісника, Ю. Г. Барабаша. – Харків : Право, 2008. – 416 с.

Погорілко В. Конституційне право України : підручник / В. Погорілко, В. Федоренко. – 2-ге вид., переробл. та доопрац. – Київ : Правова єдність, 2010. – 432 с.

Права людини в Україні. Доповідь правозахисних організацій / Українська Гельсінська спілка з прав людини, Харківська правозахисна група ; ред.: Є. Захаров, І. Рапп, В. Яворський. – Харків : Права людини, 2006. – 350 с.

Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. / А. М. Колодій, А. Ю. Олійник. – Київ : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.

Совгіря О. Конституційно-процесуальне право України : навч. посібник / О. В. Совгіря ; М-во освіти і науки України. – Київ : Юрінком Інтер, 2010. – 536 с.

Періодичні видання:

Бачинська К. Компас для президентів : Конституція – зміни / К. Бачинська // Україна молода. – 2019. – 8 лют. – №15. – С. 1, 4.

Від першості до забуття : 210 років з дня прийняття першої у світі Конституції Пилипа Орлика // Наша Батьківщина. – 2020. – 29 квіт. – №14-15. – С. 1, 7.

Дорош Є. Конституційні ідеї Орлика актуальні і досі / Є. Дорош // Пенсійний кур'єр. – 2020. – 26 черв. – №25. – С. 10.

Конституція як критерій істинної політики // Голос України. – 2019. – 20 черв. – №114. – С. 4-5.

Кресіна І. Чи буде КСУ судом конституційним? : щодо законопроектів про Конституційний Суд України №5336 та №5336-1 / І. Кресіна // Голос України. – 2017. – 24 січ. – №13. – С. 4.

Наш Основний Закон молодий, але з тисячолітньою традицією // Голос України. – 2020. – 27 черв. – №106. – С. 1, 3-8.

Основа життя – мій закон головний : сценарій // Позакласний час. – 2017. – №5. – С. 129.

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 жовтня 2020 року «Про вжиття заходів для відновлення нормативно-правового регулювання діяльності антикорупційних органів та довіри конституційного судочинства» : Указ Президента України від 29 жовт. 2020 року №477/2020 // Голос України. – 2020. – 6 листоп. – №205. – С. 3.

Туниця Ю. Конституційний панукраїнізм: у пошуках консолідуючої ідеології державотворення / Ю. Туниця // Голос України. – 2020. – 2 жовт. – №182. – С. 10.

Чорна С. Основний Закон – фундамент культури і цивілізації / С. Чорна // Голос України. – 2018. – 2 лип. – №117. – С. 1, 6.

Чорна С. Сильною державу зробить усвідомлення історичної спорідненості : День Конституції / С. Чорна // Голос України. – 2020. – 27 черв. – №106. – С. 8.

Електронний ресурс

«Вимріяна поколіннями»: Сценарій мітингу до Дня Конституції України [Електронний ресурс]. – Електронні дані : Режим доступу <https://cutt.ly/qjFavFq> // (дата звернення 21.01.2021 р.). – Назва з екрана.

День Конституції Сценарій [Електронний ресурс]. – Електронні дані : Режим доступу <https://cutt.ly/LjFpazJ> // (дата звернення 21.01.2021 р.). – Назва з екрана.

«Живи та міцній, наша юна Державо!» Сценарій [Електронний ресурс]. – Електронні дані : Режим доступу <https://cutt.ly/ejFpBhw> // (дата звернення 21.01.2021 р.). – Назва з екрана.

Ігрова програма-квест для 1-х класів «З Україною в серці» [Електронний ресурс]. – Електронні дані : Режим доступу <https://cutt.ly/VjJRpqW> // (дата звернення 21.01.2021 р.). – Назва з екрана.

«Основа життя – мій закон основний!» Сценарій [Електронний ресурс]. – Електронні дані : Режим доступу <https://cutt.ly/3jFoO5A> // (дата звернення 21.01.2021 р.). – Назва з екрана.

Сценарій святкування Дня молоді та Дня Конституції [Електронний ресурс]. – Електронні дані : Режим доступу <https://cutt.ly/XjFddiG> // (дата звернення 21.01.2021 р.). – Назва з екрана.

«Україна єдина – Україна це ми» Сценарій [Електронний ресурс]. – Електронні дані: Режим доступу <https://cutt.ly/kjFhATc> // (дата звернення 21.01.2021 р.). – Назва з екрана.

Цікаві факти про найдивніші закони в різних країнах світу [Електронний ресурс]. – Електронні дані: Режим доступу <https://cutt.ly/9jJ8lun> // (дата звернення 21.01.2021 р.). – Назва з екрана.

Зміст

Конституція України: історія створення та цікаві факти. Вступ	3
Цікаві факти про Основний закон України.	4
Витоки української Конституції: історичний екскурс Традиції святкування	6
День Конституції (сценарій години правознавства)	7
Про першу європейську конституцію (сценарій уроку правознавства)	9
Знаємо свої права, виконуємо свої обов'язки (сценарій години правознавства)	19
Від роду до народу слався, Україно! (сценарій уроку правознавства)	31
Основа життя – мій Закон головний (сценарій уроку правознавства)	33
Цікаві факти про найдивніші закони в різних країнах світу	36
Рекомендована література	40

